

ВИЛЬНЮСТУҢ ЧАА БАЖЫННАРЫ

[illegible]

Сеткилинде чеже-даа да
жирга, оочур чылбас. Ч
дээрге чөм үлкөйлери чед
пес. Маңаа чөмөнни
дээ кижилер черле мы
оочур манар, шаг-ла болур.
Столловада чогуш аш-
элбек, бетлекет турары
шынары экн. Чатгыс чет
чүвө — оочурнун уузун.
К. КОМБАР

домак харыыга турбас ужу-
луг турган. Ол ышкаш партия
организациязынын талаасы
дан удурутулганы күштелди-
гени база көзүбөй туралар.

ПИОНЕРЖИ ЧАЙ ЧОРУП ТУР

Украинагийн нуруу областарын ооц шитинэ Херсонун пионер лагеряери Кивити бичи чаштарин дымтаалары-биле эвчел-эвчел хүлээл алганнар. Кара болгаш Азов далайларын эрктари пионерлерге таарымтыр экижия туткан халыкшыла черлеринге бо чайын Кивити болгаш областан келген 20 муң аямыг шко-дучи дымтаар.

Скаловск хоорайда ырак эвчел турар «Криворосталь» заводунун «Парус» пионер лагеринге Кивити № 6 школазын өөреникчилери чайгы аштангалыг эрктари. Пионер лагеринде уурунга таарымчалыг корпусстар, спорт комплекси-зи, библиотекта, Пионерлер бажыны бар. Ындыг болганда кыж бурзуунге кылар ажа-каа-даа тыпты бээр.

ЧУРУКТА: Кривой Рог хоорайда башкы институтунун ийгин куруунун студенти, пионер жоматый Алла Романенко-биле ажа-каа чорутура ууруларга солун болуп турар.

Г. ЯЧМЕНЕВУН ФОТОЗ.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ШКОЛА АМЫДЫРАЛЫ
БАШКЫ БОЛУКСАЗЫҢЗА

Башкыны аямы хей талалыг дээрин кым-даа бил-дир. Кичээлери эрктари, ажаа белеткенери, класстан дашкаар ада-и, өөреникчилер-биле аямылар, оон айгы-ла хей-инти даалгалар база хей. Оон айгыла докта-амал коммунитарына, поли-тиктиг билин бедиринге база-ла үе негеттинер.

Дорту-биле чугаалаарга, башкыны хууда амыдыра-лыгта колдуунга үе эвчел. Ындыгаш башкы кичи бо-дунуң күжү, элини шын организаастары чугула айты-рыларын бирээзи.

Шак мындыг чымаштыг, бедик харысалгалыг ажаага башкы институтунун доозук-чузу белең бе? Ол бистерге, школа коллективтеринге бе-лен эвчел айттыг болуп тур-гар. Чуге дие кичизилдеге чангыс-даа хун ужу-рун билгин, мергежилни док-

дузалыг, оон аямыг, дээш-тиг болуру башкыны берим-чезинде хамаарыг. Чаа келген анык башкыны мергежилниг коллектив бу-гу талазы-биле дузалаар, таарымчалыг байдларын болунар шаа-биле тургузар. Ындыгаш-даа анык башкы-ларын боттарының чаа чүлге сундулу, амыдыра-лыгта, аямынга туртуу, практиктиг аямыга белетке-ли, организаастык шынары, ада-и-лер, өөреникчилер-биле чугаалажып билеринде, оларын чаа коллективке, мергежилниг чымаштыг, эвчелтиринде ласээр.

Чамдык анык кичилерини нити агымга алып, «стиль» эгээр чажыт эвчел-ле бол-гай. Ындыгы келээ черлерге бо кочугу чугула айттыг. Эртемниң аямы-биле болу-нуң билгин, мергежилни док-

таамал сайырдылгачыдыр, чугаа-суу, кеткен хевиниң беши культуразы чогуур дек-нелге турар ужурул.

Мен болаарымга, бо чүлге студент чыдарлап эгелээш чүнү кыла жай? Хей ном-чутунар керек. Улут хоорай-ларда библиотекаларын бай-лак «үчүзүн», бирден бирээ чокка өөреникчилер. Яныз-бүрү башкылар уурунунга белеткелли база студент чы-дарлап эгелээш күзеткен. Урулар мурлар, ташылар, хөгжүм херекселинге ойнар, спорттук хевирлер билер башкыларга оон соугураал-дыг. Башкы кичиге чарал-бичири, чуруп тургаш де-

ригге-каасталга кылып бил-дир мырмал чугула болгаш ол кочуг аямыг. Кыно, театрларга кочуг үезини шын эрктари, чогаалчыларын, композиторларын, артистер-ни талантызын, чогаалла-рын билери эстетиктиг кичизилде аямын чоруда-рыгга дузалаар.

Башкы кичи хейни билер, бедик культурагы, бүгү та-лазы-биле сазырмалыг болу-рун бистин аямыныс негеп турар.

Уруларын эки кичилер дээр болза, башкы боду кичизилгенге, бүгү талам-лазы билелет, бичиге ту-руштуг, чогаалчыны өзү-биле ажааа билер болуру черле чугула.

В. ДОНГАК.

Мугур-Акс ортукм шко-лазын амыдыра.

НОМЧУАГА КИЖИЗИДЕР

Совет педагогикаын мур-накчы школаларын, башкы-ларын, база ада-и-лериниң байлак дурулгаларын ханым-бис өөреникчилер, оон аямы-лазын шын эвчел айттыг. Бүрү-дүзүн шын эвчел негеттинер турар.

Амы үеде эге класстарга төрүн ады башкылашкы-ның улут кичизилгенге са-лып турар, бедик культу-ралыг, эртем-билиг салга-белеткелли оон улут хамаа-рылгалыг. Шын чугаалаары-га, бичиригге, аямыг ном-

чурунга өөреникчилерин эге класстардан эгелеп чачык-чытар чугула. Аямыг ном-чууда белеткел сундулгалар чыгарып шын эвчел айттыг. Оон соода башкы-темын билдиклиг номчу-рун соугураалыг кирер. Чогаалды кесектерге чарып, каным болурушкуннар, оор-дусулар барын тодараткан соода, башкы үзүндү аямы-номчудун өөрелер. Аны-гы, тола номчула үезинде өөреникчилерин чугаа ор-ганаларын шын ажааа-рып, оларын аямын че-

«Араттыг сөзүндө» «Отук-Даш тулушкуну» деп эгелеп өөрелерге, баш-тай оон кол уткамы-биле та-ныштырар, аямыг номчу-рун соугураалыг кирер. Чогаалды кесектерге чарып, каным болурушкуннар, оор-дусулар барын тодараткан соода, башкы үзүндү аямы-номчудун өөрелер. Аны-гы, тола номчула үезинде өөреникчилерин чугаа ор-ганаларын шын ажааа-рып, оларын аямын че-

дип алыр. Эң чугула чүл-үн. Башкы боду база эки белеткеллиг болуп ужурул. Номчун турар чүлүгүн у-казын адымчалыгга чедер дээр адым аямыг кичизил-гейни күштелдирер болза эки.

Номчала чүлүг кызыл-адым-биле болуктен, оон у-казын дээр-лааштыр му-гаалал билген турарын не-гээр. Бичик демедектерин ба-рымдалал доктаашкыны кылар. Рольдар адым-биле номчула уруларын коллек-тивтиг адым кичизилер.

Д. ХОМУШКУ

Бичикти-Даш эге школа-зын башкы.

ТАЙБЫҢ
КОНЦЕРТТЕРИ

РСФСР-ның база Тыва АССР-ның аямыг эрктари-р. Максим. Кара-мыс Мууу-хтар Улут-Хем. Районун эң ырак далакыг Жайлап ат-тыг солкустун аямы-лазын-биле ужуражып, оларга боттарынын концертти бараал-лап чорутунар. Келген тү-нүңде үе халас эрктари-биле ажааа-гыттын «Бистиг-Карада Ак-Тал» сүт-бараан ферманын саанчылар, ка-дарчыларына аян туткаа.

Совхоз төвү Ак-Тал суурда Култура бажынынга чарла-тылганга Бугар көрүкчүлөр тыгыл келер. Хоочун арти-стер-биле ужуражыгга төвү эртемниң кичизилгенге О. А. Толгар-оол сөс ач чүвэ чуга-лаш, чоң мурунга бараал-даткан концерттеринде кыр-гас акша-херектиги тоочулар Тайбын колдуунга шын-дип турар дээрин тайкылар-лап, тайбын дугайында бес-де кылар. Оон соода «Дерсу Узала» деп кино болган. Кыно соода тааламчыг аялгалар кутулул эгелээш.

Мурунда далаа-даа бол, диктансанчыг, көрүкчүлөр тайбын хей болган болгаш тайбын дээр демедекчи иле-келер кичизилгенге өт-күт түнү ак-талчыларын күш-адым күш-соруун улам көдүргө.

Ш. ДОСПАН.

Улут-Хем район.

ООН ХУДА
СОНУУРГАЛЫ

Фотоаппаратта тырттырган куштар дикр болуп ужа бээр болза та чече. Бечен кире анык-бүрү марканын аппарат-тарын Кызыл хоорайның иш-тики херектер кичизилгенге улут эрктари-биле аян туткаа. М. Тобанин чымыл септе алган. Олар-нын аразында үең кылар-ның «ФЭД»-тер, «Зенит», «Смена» фотоаппараттарын хевирлер. Оон аямыларын «Биксе» Култура бажыны-га далаа. Келген кичилерге ол тайкылар кылып, арга-сү-мени берип турар.

Уең чылардагы болгаш бөгүгү Кызыл-оон альбомун-да. Өөреникчилер тургаш-ла, ол эрктари чурктарын, дайын чы-дарларын тын марканын тып алган. Оон шыгжал ал-банынга ол ам-даа хомулар. Солун чүлдерин чымыл, шыг-жал чорутура, сөүлүс барып төвү документиз болу. Ол эрктари чурктарын далаа, эзе тырттырар, камыг кагазгап чоруту. Оон хууда соугура-ла, хазаракчылар, портреттер кыларына база мыак. Хостуг шакта хоорайлар сундулган чымыл турар.

Адамын адым-биле урулар-ны Наташа биле Виталий өө-реникчилер аразында «фото-кор» аргалар. Хей тала-лыг соугураал амыралды улам долу болурун турары билдинер.

Н. АНТУФЕВА.

Тускый даягымын дузазы-биле бедик халымынга делегейде кым күштүгү? Ол айтырыгга бир чыл бурунгаар шыкша хары база чангыс: Сергей Бубка. Дошкенин 22 харыг студент черинг бедикни чымыл-биле ажа халымынга

МОСКВА. Чагай тура-соруутун ойнаары. Чик атлетика. Тускый даягымын дузазы-биле бедик халымы. Маргылаа-ларга чаа делегей рекорду-биле (6м. 01 см.) Сергей Бубка тикти.

СЭТА-ның фотоу (Чуруктуу фототелеграф-биле чоруткан).

ХАРЫ ЧАҢГЫС
АЙ БОЛГАН

Чагай тура-соруутун ойнаа-рынның маргылаазынга база каттап көрүскен. Оон удуу-ла-ныкчылары база-ла тикелге дээр чүткүлчө инт-лиг чоруп орган. Бубка 580 см бедикти халымын, эрктари, каан, 585 см бедикти бир дугаар халымын оранок бедик шураан. Ол бедик оон удуу-ла-ныкчыларына «моонаак даш-биле» деме болган. Ра-дион Гатаулин (СССР), аме-рикан атлеттер Майк Талли болгаш Эд Ела эрте-ле бирги чер дээр демисиле соксаткан-нар. 570 болгаш 575 сантиметр бедикти билин олар арай де-ажа халымын.

Тускый даягымын дузазы-биле бедик халымынга тикелти болган киреинде-ле Бубка де-легей рекордун бир см кире

бедиктер судьялардан дил-диз. Стадиона олурун 30 муң хире кичизилген беши ты-ныкчы чыдып алган. Чүдө ха-лаан спортунун буттарының даажы дымталган. Спортун ол бедикти оранок артык күш-түг шурай бээр, көдүрүп каа ямын беши шимчезин. Бодунуң күзел-биле маргыла-даан уламчылар беши ха-рыг чок болган. Маргылаа-ны маалырында кыска ки-тервю алыр дээр фото, кино-телепорттерлер оон долган-нар бүүзүлгөн. Ам делегей ректорду 601 сантиметрге дең. Ректордун эзы ол-ла хевээр Сергей Бубка. Делегейде «6 метр» бедикти халымы кичи чангыс ол болган.

Халымын техниканы сайырлар турар, тускый даягымын дузазы-биле бедик халымын амы-лаар ам-даа, оон оранок ыракта чыдып каап турар. Бо рекорд мээни спортчу намыларын эвчелет чалазы деп бү-зүрүп турар мен. Уаустар аразы-ның найралын бижылаа-рынга дузалаар спорттук со-рулгаларын сайырадырарга Чагай тура-соруутун ойнаа-ры төгүлө бир-ле дугаар болганыга меджоок өөрүр-дүр мен — деп, Сергей Бубка СЭТА-ның корреспондентинге чугаалаан.

Бо маргылаааларга делегей рекорду тургузар мен деп. Чагай тура-соруутун ойнаа-рынның бугурунче совет спорт-чуларын талаалыкчыларга берген аазаашкыны Сергей Бубка күчүскен. Чаа тургу-туган рекорд бодунуң огулу-нун бир халаанынга бүгү та-лаалыг белек болган. Июль 9-та Виталий бир харлаан.

Бүгү-делегейниң болгаш чик атлетикага ханымчалы-ларын федерациязын президентизин Примо Небиоло болгаш Бүгү-делегейниң олим-пий комитетинин президентизин Хуана Антонио Самаранчын дилдиз баугаар бимбүрентки «дугаары 1 халыкчымын» Чагай тура-соруутун ойнаа-рын адым медаль шаңа-лы тыпсырын, хей көрүкчүлөр көрүп турда, маргылааның өмүлү хуунуе көжүргөн. Бүгү-делегейниң олимпы комитетинин президентизин ме-дальды Бубкага тыпсыр.

В. НИКИФОРОВА,

Б. БУХОВЦЕВ,

СЭТА-ның корр.

ДЫШТАНЫР ХҮННЕРДЕ КАЯ, ЧҮҮ
БОЛУРУЛ?

Хөгжүм-шини театры

Июль 11—12-де — «Аян» ансамблин концерт.

Эгелээри 19 шак 30 минута-да.

Июль 13-те — Москванын оперетта театрының артистер-ини концерти.

Эгелээри 17 шак 30 минута-да.

20 шак 30 минутада.

«ЕНИСЕЙ» култура бажыны

Июль 12—13-те — Анык-тарга танчы келээлери.

Эгелээри 19 шакта.

Култураның болгаш дым-штангалыг Гастелло аттыг пармы

Июль 12-де — Аныктарга дымштанга келээш.

Эгелээри 19 шакта.

Июль 12-де — Бичи уру-лар маргылаазы — «Шууту-ландан бедик, шуутуундан ырак, шуутуундан дүргөн».

Эгелээри 12 шакта.

Июль 12-де — «Шууту-чүе дымал чангыс» — ССР-шүлүкчүлериң чогаалмалы-гына тураскааткан аас жуп-чалы.

Эгелээри 14 шакта.

Июль 13-те — Балкыч ху-нуге тураскааткан балкы-чылар маргылаазы. (Парктың севинге).

Эгелээри 7 шакта.

Хемге экижидериниң мар-гылаазы. (Парктың севинге).

Эгелээри 10 шакта.

Аныктарга дымштанга кел-жүш.

Эгелээри 19 шакта.

Спортчу маргылаалар

Июль 12—13-те Боом заа, ДОСААФ. Дельталанерис-терин көргүзүп ойнаары.

Эгелээри 11 шакта.

ДЫШТАНЫР ХҮН ШТАВЫ.

ӨӨРЕНИРИНЧЕ ЧАЛАП ТУР

Чуртук дараазында дээрл өөрелдег черлеринг үнелзин националдыг кичилерге ко-нучу чок өөренип кирериниң кылаааларын 1986 чылдын июль 21-ден эгелеп Куренин Кызыла башкы институтуна эрктари:

1. Москваның күрүне уни-верситети (физика, психоло-гия, орус даш болгаш лите-ратура (даштык), математика).

2. Москваның технология институту (шешерле бугуру-лгезиниң химиктиг техниксе-лер, радиотехника, чып болгаш-радыалыктын технологиязы, амырал ханымалыгга эконо-миканы болгаш ову организа-астары).

3. Ленинградтың А. И. Гер-цен аттыг куруениң башкы институту (инити техниктиг эртемнелер болгаш күш-ажыл).

4. Уралдың (Свердловск хоор-ай) арга-ыш техниктиг ин-ституту (арга-ыш инженерия-нын херээ, арга-ыш болгаш ыш болгашырадыгга үстү-пүрүнч машиналары болгаш ме-ханизмдер).

5. Ыраккы Чөөн чүктүп (Владосток хоорай) амыра-ла ханымалыгга институту (чик үстүрү машиналары болгаш аппараттары, радио-техника).

6. Иркутскинниң күрүне уни-верситети (правоведение, тө-гү).

7. Красноярскинниң күрүне университети (правоведение).

8. Кемеровонун күрүне уни-верситети (правоведение).

9. Томскинниң күрүне уни-верситети (правоведение).

10. Алтайнниң политтехниктиг институту (аши-чөм бугуру-лгезиниң машиналары болгаш аппараттары, туагу, туагу кы-лыларын болгаш констру-кционаларын бугурулгезин, ма-шина туушкунуң техноло-гиязы, металл кестер станок болгаш херекселер, катнаш-кы бугурулгезиниң дериг-хе-рекселер болгаш техноло-гиязы, хоорайларын үстүрү бугурулгезиниң болгаш кө-дөз ажал-агынын электри ханымалыгы).

11. Томскинниң автоматчыл-тыг башкарыла системалар-нын институту (радиотех-ника, электроник приборлар).

12. Новосибирскинниң харма-лаан электротехниктиг ин-ституту (автоматтыг электро-харааза, хей кызылгы ха-рааза, радиохарааза, радио-дичылгызы экономика бол-гаш организаастар).

Аралыг боону салып алы-рын, кагаздарын, районун аныклар инити-лигин арга-зын болгаш район охотос-елини ат салганы тодарай характеристиказы экээрин аныклар.

Ол документаларын экеп көргүсүн кичилерин аралыг боо кагаздала болгаш аягылар эргезин кызыр.

Бистин адреси: Кызыл хоорай, Ленин куумчузу, 18 дугаары бажы. ИХМ-ниң хей-интинин курум-чурум хангалар кылды, 328 дугаар кабинет.

13. Чөөн Сибириниң (Ула-Уз хоорай) технология ин-ституту (аши-чөм кылылар-нын технологиязы, бугулар үчүд, чик үстүрүң машина-лары болгаш аппараттары).

14. Кемеровонун аши-чөм үстүрүң технология институту (аши-чөм бугуру-лгезиниң болгаш констру-кционаларын бугурулгезин, ма-шина туушкунуң техноло-гиязы, металл кестер станок болгаш херекселер, катнаш-кы бугурулгезиниң дериг-хе-рекселер болгаш техноло-гиязы, хоорайларын үстүрү бугурулгезиниң болгаш кө-дөз ажал-агынын электри ханымалыгы).

15. Красноярскинниң меди-цина институту (эмнээшкни херээ, педиатрия, гинека, стоматология).

16. Новосибирскинниң меди-цина институту (эмнээшкни херээ, педиатрия, гинека, стоматология).

17. Куйбештин политтех-никтиг институту (электриг системалар).

18. Костроманың техноло-гия институту (кабак херек-сел экижидериниң үстүрүң экономика болгаш ову организаастары).

19. Алтайнниң медицина ин-ституту (эмнээшкни херээ, педиатрия, гинека, стоматология).

20. Томскинниң медицина ин-ституту (эмнээшкни херээ, педиатрия, гинека, стоматология).

21. Москваның амырал ханымалыгга институту (аши-чөм ханымалыгының эконо-миканы болгаш ову организаастары, бугулар үчүд болгаш ажал-агы чорудугу адым (чангыс аш майык аугаар) кинер.

Ортам эртемниң дугайы-да документалар (боду). № 086/У майык аугаар эки-шындыгызын, 3х4 хемчээлг сес фото-чуркту, үш кичизил ат салганы, танма-биле шы-зыткан характеристиказы бил-дириниңге кожар.

Абитуриент институтка кел-дире паспортун болгаш шери билдириниң азы кыр бижээ херекселел боду көргүр.

Устуге айткан документаларын чангыс-даа чок турар болза, кирерин күзүн кичи-нин билдириниң комиссия хүлээл албас.

СССР-нин Дээрл болгаш тускый ортам өөрелдег ми-нистерствонун 1986 чылдын март 14-те № 190 дугаалыг Баугаар 4-кү хемчезин орнуна үк мергежил челип ап ша-даар салым-чаяанын тодар-дур дээр абитуриент-биле бе-седалыкчының чорудар. Беседалыкчыны үезинде оон алган балдарын ин-ститутка кыр санаарла барым-далап кыр.

Дараазында адресче доку-менталар кинер: Кызыл хоорай, Ленин куумчузу 34, аудитория — 116.

29. Новосибирскинниң сүт транспортуниң инженерия-нын институту (иштики сугулар ортурларына судно башкарыл-газы).

30. Пермь университети (правоведение).

31. Ростовтун улус ажал-агы институту (экономика-ның механизми арга-биле ажалып кыларын организаастары).

32. Шахтаның амырал ханымалыгга технология институту (аши-чөм кылылар чогалыг кылар, алгы кылыларын технологиязы).

33. Свердловскинниң улус ажал-агы институту (улус ажал-агының планнашкы).

34. Ленинградтың совет са-дыг институтунуң Красноярск филиалы (үстүрү бараан-рының товароделенис болгаш оларын садыг организаастары, аши-чөм бараанарының товароделенис болгаш оларын садыг организаастары, бугулар үчүд, инитиңиң емен-нелгезиниң технологиязы болгаш ову организаастары, садыг экономиказы).

Хүлээл алырын дугайы-да билдириниң 1986 чылдын июль 19-ка чедир Ку-руениң Кызыла башкы ин-ститутун ректорунуң адым (чангыс аш майык аугаар) кинер.

Ортам эртемниң дугайы-да документалар (боду). № 086/У майык аугаар эки-шындыгызын, 3х4 хемчээлг сес фото-чуркту, үш кичизил ат салганы, танма-биле шы-зыткан характеристиказы бил-дириниңге кожар.

Абитуриент институтка кел-дире паспортун болгаш шери билдириниң азы кыр бижээ херекселел боду көргүр.